

4. Hírek és megjegyzések. A rovatban (299–342, 555–582) ismertetik az egyes országokban megjelenő névtani folyóiratokat (többek között az *Onomastica Uralica* 15., valamint a *Névtani Értesítő* 41. és 42. számát), kiadványokat (többek között SLÍZ MARIANN *Personal names in Medieval Hungary* című könyvét és a FARKAS TAMÁS és SLÍZ MARIANN által szerkesztett, *Tulajdonnevek és szótárak* című kötetet), konferenciákat, kongresszusokat, a tulajdonnevekkel foglalkozó, a sajtóban és a világhálón olvasható cikkeket. Ž. DVORÁKOVÁ beszámol a 2021-ben Csehországban kérvényezett új keresztnemekkel kapcsolatos szakértői véleményekről (338–342).

BAUKO JÁNOS

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1297-6177>

Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem

Közép-európai Tanulmányok Kara

Вопросы ономастики 19. (2022)

Főszerkesztő: JELENA BEREZOVIČS. Uráli Állami Egyetem, Jekatyerinburg.

885 lap (1. 269 lap, 2. 287 lap, 3. 329 lap)

Az orosz folyóirat 2022. évi számaiban harminchárom tanulmány és mellette számos rövidebb írás (kisebb közlemény, recenzió, konferenciabeszámoló, megemlékezés) jelent meg, zömében orosz, kisebb számban angol nyelven. Az alábbiakban a három szám tanulmányainak tartalmát ismertetem röviden.

1. szám

Tanulmányok. A folyóirat első száma tíz orosz és egy angol nyelvű tanulmányt, továbbá két rövidebb közleményt tartalmaz. JE. V. PCSELOV az *Alekszandr* névnek az orosz nemesség körében való használatát vizsgálja cikkében, a 14. századtól a 20. század elejéig terjedő időszakra vonatkozólag (9–29). A név népszerűsége az orosz arisztokrácia névadási hagyományaiban elsősorban Alekszandr Nyevszkij történelmi emlékezetével és személyiségével magyarázható. A. D. NAZAROV az 5–6. században a Bizánci Birodalom területén letelepedő germánok névadási gyakorlatával foglalkozik tanulmányában (30–44). Az idegen kulturális környezetbe kerülő gótok olyan módon is igyekeztek megőrizni identitásukat, hogy gyermekeiknek germán nevet adtak. Ez a tendencia egészen a 6. század végéig megfigyelhető. J. L. GARCÍA ALONSO az Ibériai-félsziget déli és délnyugati részén fennmaradt epigráfiai forrásokat, elsősorban azok személy- és helynévi anyagát tanulmányozza (45–65). A vizsgálat célja hozzájárulni azokhoz a kutatásokhoz, melyek a terület nyelvi térképét igyekeznek felvázolni a rómaiak érkezése előtti időszakra vonatkozóan. A. V. PANYJUKOV kutatási területe a népi topográfia, azaz a néphagyományban bizonyos helyekhez kapcsolódóan megjelenő tudás vizsgálata (66–83). Jelen cikkének témája a komi (zürjén) területen lévő *Gördcsoj* 'Vörös-hegy' név szerepe a vidék folklórában. A szerző a tér- és színbeli elkülönülésének köszönhetően határjelölő és szakrális szereppel bíró hegy köré épülő jelentős folklórhagyományt mutatja be. A. A. MAKAROVA Belozerje 19. század végi, 20. század eleji hivatalos településnév-jegyzékeiben előforduló kettős településneveket hasonlítja össze a jelenkori terepgyűjtések során feltárt településnévrendszerrel (84–116). A kutató által feltett legfontosabb kérdés, hogy milyen okok

állhatnak a kettős névhasználat mögött (például népi névvariánsok, a településosztódás jelensége, az egyes településrészek megnevezései). I. A. DAMBUJEV az orosz hivatalos helynévanyagban számjegyekkel ellátott toponimákat tárgyalja, többek között a helyesírási variációk és az egyes típusok használati gyakorisága alapján (117–138). G. P. PILIPENKO a szerbiai Vajdaságban és a szlovéniai Prekmurjében élő magyarok helynévhasználatát tette vizsgálata tárgyává, forrásanyagát 2012–2019 között készített interjúk képezik (139–159). A szerző célja, hogy megfigyelje a magyar és a szláv helynevek használatának főbb tendenciáit a kétnyelvű régiókban élő magyar beszélők spontán megnyilatkozásaiban, és feltárja a kölcsönzött helynevek morfológiai adaptációjának sajátosságait. M. V. GOLOMIDOVA a regionális identitásnak a városi helynevekben (urbanonimákban) való kifejeződésével foglalkozik (160–179). Kutatásához Baskíria fővárosának, Ufának a posztszovjet időszakban használatos urbanonimái szolgáltak alapul. N. NY. KOSKAROVA, I. V. SZIBIRJAKOV és O. A. SZOLOPOVA a *Jekatyerinburg* és *Cseljabinszk* településneveknek a 19. századi brit sajtóban való megjelenéseit mutatják be interdiszciplináris keretben, kognitív és diszkurzív jellemzők leírásával (180–200). Kiemelik, hogy a helynevek nemcsak nyelvi, hanem kulturális jelek is, tanulmányozásuk pedig különösen fontos akkor, ha a nevek idegen nyelvi és kulturális környezetben használatosak. M. O. KUNCSIKOVA kutatási témája a tulajdonnév mint a nyelvi játék forrása (201–218). Osztálytermi környezetben, angolórákon, kétnyelvű interakciókban folytatta megfigyeléseit. Számba veszi azokat a formai és szemantikai okokat, amelyek a tulajdonneveket a szójátékok forrásává tehetik. K. SZ. FEDOTOVA a nagy orosz költő, Nyikolaj Gumiljov műveiben előforduló tulajdonneveket tanulmányozta abból a szempontból, hogy a költői szövegekben a személy- és helynevek milyen szinonimákkal helyettesíthetnek (219–234). A poétikai és szemantikai nézőpontot egyaránt érvényesítő elemzés Gumiljov készülő írói szótárának előtanulmányát képezi.

Közlemények. Két kisebb közlemény is helyet kapott a folyóirat első számában. A kognitív szemlélet az onomasztikai kutatásokban is jól alkalmazható, ezt példázza RESZEGI KATALINNÁK a metaforikus helynévadást újraértelmező tanulmánya (235–244). Elsősorban magyar helynévkorpuszra támaszkodva ad áttekintést a metaforikus helynevek legjellemzőbb forrás- és céltartományairól. Metaforikus helynevekre jórészt élőnyelvi gyűjtésekből hozhatók példák. Ennek ellenére feltételezhető, hogy ősi névmodellel van dolgunk, ami a szerző szerint azzal indokolható, hogy a metafora az emberi gondolkodásban alapvető szerepet játszó általános kognitív mechanizmus. ZS. K. AGYILOVA, S. B. SZEITOVA, A. A. KASZIMOVA és T. V. DOLGUSEVA Kelet-Kazahsztán három járásának hivatalos orosz településneveit elemzi közös írásban, az anyag a tervek szerint részét fogja képezni a régió helynévszótárának (245–258).

Recenziók. A rovat egyetlen írásában L. LOVEDAY ismerteti a *Names and Naming: Multicultural aspects* című, 2021-ben megjelent tanulmánykötetet (259–263).

Megemlékezések. A folyóiratszám a 2021-ben elhunyt A. V. KUZNYECOVRA való megemlékezéssel (264–266) és névtani írásainak bibliográfiájával zárul (267–269).

2. szám

Tanulmányok. A folyóirat második száma tíz tanulmányt (nyolc orosz és két angol nyelvű írást), valamint három rövidebb közleményt tartalmaz. B. M. PRÓSPER és M. MEDRANO DUQUE kelta toponimákat vizsgál; jelen tanulmányukban Gallia és Britannia területéről származó, latin nyelvű feliratokban fennmaradt istenneveket elemezik (9–47). A nevek tanulmányozása értékes információkkal szolgál a kelta nyelv fonológiájáról és morfológiájáról, és segít megvilágítani a kontinentális és szigetországi kelta nyelvek fejlődésének és a latinnal való kölcsön-

hatásuknak a kérdéseit. Z. K. TEMIGRAZINA és R. O. ASZELDEROVA a kazah személynevekről szóló írásukban annak járnak utána, hogy az igei komponenset tartalmazó összetett nevek milyen szemantikai és grammatikai jellemzőkkel rendelkeznek (48–65). T. G. POPOVA a 6. században élt szerzetes, Létras Szent János Létra című művének huszonegy öszövettségi személynevét tanulmányozta (66–84). Az összevető elemzés a görög nyelvű könyvön és egy 12. századi orosz szövegen, a mű legelső szláv fordításán alapul. RÁCZ ANITA azokkal a középkori magyar népnévi településnevekkel foglalkozik írásában, amelyek a keleti szláv telepesekre utaló *orosz* népnévet tartalmazzák (85–103). Megállapítja, hogy e nevek legnagyobb arányban az ország északkeleti, északi, valamint keleti területein, főként a határ mentén találhatók. Elemzésével hozzájárul a középkori Magyarország etnikai képének rekonstrukciójához. B. H. BORLIKOVA és B. V. MENYAJEV az Ili folyó medencéjének ojrát vízneveit mutatják be 17–21. századi írott források és saját élőnyelvi gyűjtésük alapján (104–126). Az elemzés fő szempontjai a nevek etimológiai és szemantikai tulajdonságai. D. V. KUZMIN a Kola-félszigeten fekvő, 1938-ig Karjalához, majd a Murmanszki területhez tartozó Kolvica falu helyneveivel foglalkozik, különös figyelmet fordítva a nevek számi, karjalai, illetve orosz eredetét érintő kérdésekre és a személynévi alapú helynevekre (127–163). A nevek vizsgálata lehetőséget nyújt településtörténeti tanulságok levonására, különösképpen a faluba betelepülők származási helyére vonatkozóan. JE. V. SZUNDUJEVA egy, a 17. század végén, 18. század elején íródott régi mongol nyelvemlék helyneveit tanulmányozza cikkében (164–176). Megállapítása szerint a mű gazdag anyaga a helynevekben rejlő kulturális vonatkozások és konnotációk vizsgálatára is kiválóan alkalmas. JE. E. IVANOVA az uráli gorsikok legendáit, elsősorban a helyeket és helyneveket középpontba állító történeteiket elemzi (177–196). A gorsikok drágakövek keresésével nem hivatalos keretek között foglalkozó emberek, amolyan kincskeresők, akik a 19. század végén tűntek fel az Urálban. A folklórananyag etnolingvisztikai szempontú elemzésének céljai közé tartozik az elbeszélésekben megjelenő főbb motívumok feltárása, a helynevekkel összefüggésben megjelenő névadási indítékok vizsgálata, illetve azok igazságértékének mérlegelése. JU. A. KRIVOSAPOVA és SZ. O. GORJAJEV Jekatyerinburg utcaneveinek egy speciális csoportját mutatják be tanulmányukban (197–207). A drágakőlelőhelyeiről híres Urál fővárosában számos utcát neveztek el ásványokról és a bányászathoz kapcsolódó személyekről, foglalkozásokról. A szerzők megfigyelése szerint ez a motiváció az újonnan létesült városrészek új utcaneveiben is gyakorta jelentkezik. JE. V. ARUTYUNOVA, JE. V. BESENYKOVA és O. JE. IVANOVA helyesírási tárgyú cikke a ragadványnevek, az álnevek és az állatnevek kis- és nagybetűs írásmódjára vonatkozó szabályokat mutatja be (208–229). A munka célja az orosz helyesírás által korábban nem vagy csak részben szabályozott esetekre vonatkozó javaslatok megfogalmazása.

Közlemények. A kisebb közlemények közül az első, T. G. MUHTAROV írása Baskíriának az 1920–1930-as expedíció során összegyűjtött tulajdonnévi anyagát mutatja be (230–238). QUIAN ZIXIN vizsgálati korpuszát olyan mai kínai személynevek képezik, melyek a férfiaság jelölésére szolgáló (például 'erős', 'szilárd', 'határozott'; 'tigris', 'sárkány' jelentésű) elemeket tartalmaznak (239–249). A harmadik tanulmány a helynévtani kutatások körébe tartozik: T. V. GORLOVA és G. D. NYEGANOVA a közép-oroszországi Nyerehta 16. századi utcaneveinek történeti-etimológiai vizsgálatát végezték el (250–262).

Tudományos élet. JE. N. BEKASOVA és V. I. SUPRUN a 2021 őszén Orenburgban megrendezett, a volgai régióval kapcsolatos névtani kutatások legjelentősebb fórumának tekinthető nemzetközi névtani konferencia eseményeiről számolnak be közös cikkükben (263–269).

Megemlékezések. A rovatban M. V. BOBROVA és I. I. RUSZINOVA állít emléket Je. Ny. Poljakova (1932–2021) nyelvésznek (270–277), majd közlik a szerző névtani publikációinak a bibliográfiáját (278–287).

3. szám

Tanulmányok. A harmadik számban tizenegy orosz és egy francia nyelvű tanulmány, továbbá két egyéb közlemény olvasható. N. V. LABUNYEC és T. NY. DMITRIJEVA a nyugat-szibériai Tavda alsó folyásának hidronimáit elemezték etimológiai szempontból (9–39). A terület víznevei az oroszok a török és az obi-ugor nyelvekkel való korai érintkezését bizonyítják. Szintén etimológiai vizsgálatot folytatott N. V. KABINYINA, aki az Észak-Oroszország európai területén több helynévben is előforduló *And(om)* névalkotó elem eredetének a tisztázására tett kísérletet, a korábbi feltevéseket megalapozott kritikával illetve (40–64). V. V. NAPOLSZKIH a *ker* szó etimológiájának eredet nyomába, mely az altáji és hakas hagyományban különböző mitikus lényeket jelöl, és párhuzamot mutat ket, szölkup és hanti mitológiai szövegek lényei-nek megnevezésével (65–82). Az altáji-hakas *ker* a legnagyobb valószínűséggel a jenyiszeji nyelvek közé tartozó pumpokolból való kölcsönzésnek tekinthető. I. A. SZEDAKOVA a tulajdonnevet egy sajátos nézőpontból szemléli, szöveggént értelmezve, melynek nyelvi, szemiotikai, szociokulturális és etnográfiai olvasata is lehetséges (83–101). Vizsgálati anyagát a bolgár személynevek képezik: ezek mint szövegek nyelvszerkezeti információkat, családi történeteket, egyházi és ünnepi utalásokat egyaránt hordozhatnak. Az ún. személynévi térre a hagyományok őrzése és az új elemekkel és mintákkal való bővülés egyidejűleg jellemző. D. JU. VASENKO és A. A. PLOTNYIKOVA három nyelv (a német, a magyar és a horvát) kölcsönhatását vizsgálták Čunovo (Dunacsún) településen, amely ma Pozsony egyik külvárosa (102–125). Az elemzés forrásaként a 20. század elejéről származó, horvátok által írt levelek szolgáltak. A szerzők a levelekben említett helynevekben elemzik a nyelvi kontaktushatásokat. M. V. JASZINSZKAJA kutatásának témája a kisebbségi névhasználat: az Olaszországban élő szlovénok 20–21. századi személynévadási és -használati szokásait, az olaszosítás hatásait tanulmányozta terepmunkával gyűjtött anyag alapján (126–145). N. V. GALINOVA és M. E. RUT egy uráli család *Gyejanov ~ Gyijanov ~ Gyianov* családnévváltozatainak történetét és etimológiáját tárja fel különféle történeti források felhasználásával (146–157). M. MORDAN lengyelországi podlasi régióban található Rajsk ortodox egyházközségében vizsgálta az apanevek kialakulásának és használatának sajátosságait (158–176). Az apanevek széles körű használata a 19. század végén a területnek az Orosz Birodalomhoz való tartozásával függ össze. A.-M. GÎNSAC, D. MOSCAL és M. UNGUREANU fordítástudományi tanulmánya az Oroszországra vonatkozó neveket és névváltozatokat vizsgálja 1780–1830 között román nyelvre fordított szövegekben (177–194). M. V. AHMETOVA egy ritkán vizsgált tulajdonnévtípussal, az ún. monumentonimákkal, vagyis műemlékek és városi szobrok neveivel foglalkozik (195–220). A nem hivatalos monumentonimák vizsgálata alapján megállapítja, hogy e névtípus a helynév és az ideonima határterületén helyezkedik el. (Az *ideonima* az orosz terminológia szerint 'különféle műalkotások – például képzőművészeti alkotások, irodalmi művek, tudományos művek – elnevezése, tulajdonképpen címe'.) E nevek a névtan és a városi folklór nézőpontjából egyaránt vizsgálhatók. JU. SZ. KOSZTILJEV bányák, aknák, utak neveit és ásványkincsek kitermelésével kapcsolatos egyéb, Ilmeny védett bányászati területén előforduló neveket vizsgál írásában (221–234). A kutatás forrásai az 1920–1930-as években geológusok által írt feljegyzések, ám az objektumok elnevezése még a 18–19. századra tehető. A szerző a döntően mesterséges módon létrehozott nevek főbb motivációit és szerkezeti típusait mutatja be, nyomon követve a névrendszer alakulását. L. A. FEOKTYISZTOVA népi gombanevek etimológiájának feltárására tesz kísérletet tanulmányában (235–255). A szerző az orosz nyelv jaroszlavlai nyelvjárásában az *абрам-* (*обрам-*) töből különféle szóalkotásmódokkal létrejött gombanevek magyarázatára

kétféle megoldást kínál: egyrészt az *Ábrahám* névvel való összefüggés, másrészt a mari *оварыме ~ аварыме* 'daganat, duzzanat' szóval való kapcsolat lehetőségét veti fel.

Fórum. A rovat JE. V. ZAHAROVA, GY. V. KUZMIN és I. I. MULLONYEN terjedelmes tanulmányát közli: a Földrajzi Nevek Állami Katalógusában szereplő hivatalos (térképi) névadás hibás eljárás módjait mutatják be Karélia balti- finn helyneveinek a példaanyagán (256–281).

Közlemények. A rovatban egy cikk olvasható: R. G. ZSAMSZARANOVA a hori burját nép körében 2020-ban végzett kutatásáról számol be, melynek célja a tizenegy nemzetség szóbeliségben élő genealógiai legendáinak az összegyűjtése és elemzése volt (282–289).

Recenziók. I. A. KJURSUNOVA egy történeti névszótárt ismertet, mely az ún. Orosz Észak 15–17. századi névanyagát tartalmazza (290–307). A rovat másik írásában V. K. KELMAKOVNAK a Káma folyó udmurt elnevezéseiről írt monográfiáját M. V. BOBROVA és R. V. GAJDAMASKO mutatja be (308–318).

Tudományos élet. A rovat 2020–2022 között megjelent, elsősorban névtani tárgyú külföldi (angol, olasz, német) monográfiák, tanulmánygyűjtemények egy-két oldalas ismertetéseit tartalmazza (319–326). Két török szerző a 2021 tavaszán Izmirben tartott első törökországi nemzetközi névtani konferenciáról írt beszámolót (327–329).

PELCZÉDER KATALIN

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1132-349X>

Pannon Egyetem

Humántudományi Kar

Namn och bygd 110. (2022)

Szerkesztők: STAFFAN NYSTRÖM – EVA NYMAN – INGE SÆRHEIM. Kungl.

Gustav Adolf Akademien för Folkkultur, Uppsala. 215 lap

1. A svéd folyóirat 110. száma kilenc, angol nyelvű összefoglalóval ellátott tanulmányt, hét kisebb írást és tizenhárom ismertetést kínál az olvasóknak.

2. A svéd tónevek egyik központi kérdésének, az ellipszissel való keletkezésnek szentelte írását STAFFAN FRIDELL (5–17). Tanulmányában az ELOF HELLQUIST és JÖRAN SAHLGREN között folyó vitához, annak is négy kérdéséhez kíván hozzászólni. 1. Használatos-e az *-an* képző a svéd tónevek létrehozására, és ha igen, mekkora a gyakorisága? FRIDELL szerint használatos, és lényegesen több így képzett név létezik, mint SAHLGREN állította, bár kevesebb, mint HELLQUIST hitte. 2. Mennyire gyakori az ellipszis a svéd tónevek között? FRIDELL válasza: az ellipszis nagyon gyakori; sokkal gyakoribb, mint HELLQUIST hitte, bár nem dominál olyan mértékben, mint ahogy SAHLGREN állította. 3. Vannak olyan tónevek, amelyek főnévből alakultak, anélkül, hogy képzettek lennének? FRIDELL úgy látja, hogy igen, az olyan metaforikus nevek, mint a *Bjälken* ('gerenda') vagy a *Gässlingen* ('kis liba'). 4. Léteznek-e olyan metaforikus tónevek, amelyek a tó alakjára utalnak? FRIDELL szerint igen, de kevesebb, mint amennyit HELLQUIST állított.

SVANTE STRANDBERG egy hosszabb írást szentelt a *Speteby* névnek (19–26). Meglátása szerint sok minden alátámasztja azt a feltételezést, hogy – etimológiai értelemben – a településnév olyan szavakkal korrelál, mint az ósvéd *spit* 'hegyes rúd; bot; nyárs' főnév, a modern